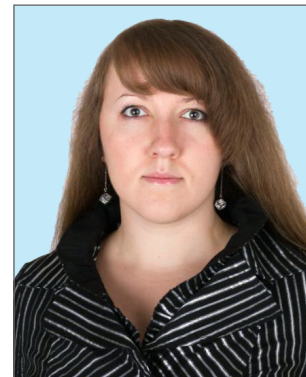

УДК 373.3.004:159.9.37.035

ВИКОРИСТАННЯ WEB-ОРІЄНТОВАНИХ ЗАСОБІВ У ТРЕНІНГОВИХ ЗАНЯТТЯХ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Коваленко Валентина Володимирівна,

молодший науковий співробітник Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, vako88@ukr.net.

Анотація. У публікації описано різновиди web-орієнтованих засобів, які доцільно застосовувати вчителям у роботі з молодшими школярами. Визначено переваги використання вчителями web-орієнтованих засобів під час проведення тренінгових занять для формування соціальної компетентності молодших школярів. Розроблено рекомендації щодо проведення тренінгових занять для формування соціальної компетентності молодших школярів.

Ключові слова: web-орієнтовані засоби, тренінгові заняття, соціальна компетентність, молодші школярі.

На сьогоднішній день освіта України потребує нових підходів до навчання і виховання молодого покоління. Особливого значення набуває формування соціальної компетентності молодших школярів тому що, молодший шкільний вік є одним із важливих періодів становлення особистості, у житті кожної людини. Велику роль в цей період для дитини відіграють люди, які її оточують. У суспільстві дитина вперше займає позицію школяра. Навчальна діяльність стає провідною діяльністю дитини. Саме навчальна діяльність у школі робить дитину носієм нової соціальної ролі «учень» та оволодіння нею стає суттю його нового життя.

Формування соціальної компетентності у молодших школярів є одним з найбільш актуальних завдань сучасної початкової ланки освіти, оскільки ця компетентність визначає успішність в їх повсякденному житті. Також формування соціальної компетентності учнів стимулюватиме їх інтеграційні процеси, дозволяючи не тільки адаптуватися, але й активно впливати на життєві події, засвоювати певні соціальні позиції, змінювати навколишню дійсність і самого себе.

Особливості молодшого шкільного віку свідчать про те, що учні ще не можуть довго концентрувати увагу на якомусь одному об'єкті, сидіти в одній і тій же позі без руху і спілкування з однолітками. Тому важливо залучати молодших школярів до інтерактивних форм навчання і виховання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Публікації таких науковців як: С. Гончаренко [3], М. Гончарова-Горянська [4], І. Єрмаков [6], Л. Лепіхова [14], О. Пометун [18], Л. Сохань [17], В. Цветков [19] та ін. спрямовані на дослідження сутності соціальної компетентності учнів.

Ефективні підходи до практичного впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в загальноосвітній процес розробили: В. Биков [1], А. Гуржій [5], М. Жалдак [7], І. Капустян [13], Г. Лаврентьева [11], М. Лещенко [12, 13], О. Овчарук [15] та ін.

Проблеми формування інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів початкових класів

висвітлені у роботах В. Імбер [8], А. Коломієць [9], Н. Коломієць [10], Г. Лаврентьевої [11], Л. Петухової [16], В. Чичук [20] та ін.

В роботах О. Пометун [18], Л. Пироженко [18], Н. Коломієць [10], Р. Вайноли [2] та ін. частково описані інтерактивні методи навчання молодших школярів.

Отже, подальшого вивчення потребує проблема формування соціальної компетентності молодших школярів. Крім того, не достатньо розкрито особливості використання інтерактивних методів навчання та web-орієнтованих засобів для формування соціальної компетентності молодших школярів.

Мета статті: надати рекомендації вчителям щодо використання web-орієнтованих засобів для формування соціальної компетентності молодших школярів.

Результати дослідження. Вступаючи в школу молодші школярі повинні орієнтуватися на освоєння стратегій соціальної поведінки. Починаючи свою навчальну діяльність, школярі вперше стикається із соціально значущою оцінкою оточуючих, а саме вчителів і однолітків. У школі починають пред'являти учню вимоги, у відповідь на які школяр створює певні способи і стратегії поведінки в колективі.

Тож, стратегії соціальної поведінки, засвоєних у молодшому шкільному віці, можуть стати фундаментом розвитку повноцінної особистості. Тому необхідною умовою є цілеспрямована допомога у побудові ефективних поведінкових стратегій, а розвиток соціальної компетентності молодших школярів повинен стати одним із найважливіших напрямів роботи в початковій школі.

Суть інтерактивного навчання, за О. Пометун, полягає у тому, що навчальний процес відбувається тільки шляхом постійної, активної взаємодії всіх учнів. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і учень, і вчитель являються рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, уміють і як отримують ці знання і уміння. Учитель в інтерактивному навчанні виступає як ор-

ганізатор процесу навчання, консультант, фасілітатор, який ніколи не «замикає» навчальний процес на собі. Головними у процесі навчання є зв'язки між учнями, їхня взаємодія і співпраця. Результати навчання досягаються взаємними зусиллями учасників процесу навчання, учні беруть на себе взаємну відповідальність за результати навчання. Інтерактивна модель навчання передбачає застосування технологічного підходу і бачиться нами як застосування у навчанні сукупності інтерактивних технологій, загальною ознакою яких є принципи інтеракції: багатостороння комунікація, взаємодія і взаємонавчання учнів, кооперована навчальна діяльність з відповідними змінами у ролі і функціях як учнів, так і вчителя. Така модель передбачає й особливе розуміння уроку як форми навчання, яке теж ґрунтується на технологічному підході [18, с. 7].

Погоджуємося з думкою М. Лещенко [12], що уміня зачарувати учнів, захоплювати їх навчальним матеріалом, подавати інформацію в яскравій, емоційно-образній формі — це велике щастя для учителя, це найвищий прояв його педагогічної майстерності. Адже тільки за таких умов він навчає і виховує, збуджує думку і формує почуття, сприяє розвитку і становленню особистості. Бо можна добре оволодіти технологією викладання, мати достатні знання про свій предмет, пройти успішно «школу виучки», але коли з педагогічного арсеналу буде вилучено високий духовний настрій, темперамент, чулість, вразливість, емпатію, а на місце добротворення поставлено голий прагматизм і безчуттєву логіку доказів, то навчання стане холодним і безбарвним ремісництвом. Інтроверсія, безпристрасність сприймання і реакції на події, егоцентризм — це ті хворобливі симптоми, що зводять нанівець будь-яке педагогічне зусилля.

Для українського освітнього простору в реаліях інформаційного суспільства набули особливої значущості й гостроти питання забезпечення високого рівня інформатизації освіти, що передбачає оволодіння педагогами вміннями впроваджувати в навчально-виховні практики електронні навчальні ресурси, спілкуватися в Інтернеті й керувати проектною діяльністю учнів із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій й інтегрувати інформаційно-комунікаційні технології з предметними освітніми галузями [18, с. 7].

Відзначимо, що такий комплексний підхід до людського здоров'я сповідує сучасна педагогічна наука, яка соціальне здоров'я учнів розглядає як інтеграційну цілісність і ставить у пряму залежність від якості навчально-виховного процесу і сімейного виховання [12]. Тому для формування соціальної компетентності молодших школярів, доцільно було б у навчально-виховному процесі використовувати сучасні web-орієнтовані засоби в інтерактивних формах роботи з учнями, а саме в тренінгових заняттях. На нашу думку, використання таких web-орієнтованих засобів, як мультимедійні презентації, мультфільми, комп'ютерні розвивальні ігри тощо допоможе вчителю задіяти наочно-образне мислення учнів, що сприятиме кращому засвоєнню поданого матеріалу.

Формування соціальної компетентності молодших школярів за допомогою тренінгових занять з використанням web-орієнтованих засобів вимагає від сучасного вчителя знань, умінь і навичок щодо використанню різноманітних web-орієнтованих засобів.

Варто пам'ятати, що при використанні вчителями web-орієнтованих засобів в у навчально-виховному процесі потрібно враховувати вікові і псих-фізичні особливості молодших школярів, так як матеріал для учнів 1–2-го класу, не завжди буде цікавим для 3–4-го класу.

Нами було розроблено комплекс тренінгових занять з використанням web-орієнтованих засобів для формування соціальної компетентності молодших школярів. Кожне заняття було апробовано з учнями молодших класів. Під час проведення занять варто звертати увагу на особливості класу/класів в якому/яких проводяться тренінгові заняття. Також, тренінгові заняття можна проводити як в комплексі так і окремо кожну вправу. Авторський комплекс тренінгових занять (станцій) має назву «Мандрівка Країною здоров'я». Нижче подано два заняття як приклад:

Заняття 1

Станція «Тасмниця наших імен»

Хід проведення

1. Вступне слово вчителя (5 хв.)

Мета: надати учням загальну інформацію про тренінгові заняття (станції), створити атмосферу казки.

Ресурси і обладнання: плакат/аплікація на якому намальований/зображений потяг з вагончиками, який можна зробити власноруч, звук потягу MP3 файл. Зразок квитка та зразок потягу ви можете знайти на web-сайті: <http://www.teach-help.com.ua/>.

Хід проведення. Вчитель: «Доброго дня діти, сьогодні ми з вами розпочнемо нашу подорож «Країною здоров'я». Ми з вами маємо чарівний потяг, цим потягом ми з вами і будемо подорожувати, але для того щоб потрапити на потяг кожен з нас повинен мати квиток, квитки продаються в касі — ціна квитка одна посмішка (вчитель дістає квитки і учні по черзі мають придбати собі квиток, за посмішку). Після «купівлі» квитків діти сідають на свої місця.

Вчитель: «Шановні пасажири потяг відправляється в подорож «Країною здоров'я» (після слів вчителя лунає звук потягу).

Вчитель: «Як прекрасно, коли нас називають по імені а, не видумують різні прізвиська, дуже важливо називати людину так як вона себе представляє. А, як би ви хотіли щоб вас називали?».

2. Вправа «Клубочок» (5–10 хв.)

Мета: сприяти розвитку запам'ятовуваності імен в колективі класу.

Хід проведення. Вчитель пропонує учням сісти по колу, і по черзі називати свої імена і будь-яку рису характеру яка притаманна учню. Сусід з ліва має повторити ім'я сусіда з права і рису характеру, і так останній учень/вчитель має повторити всі імена і риси характеру учнів в тому порядку в якому вони сидять.

3. Мультимедійна презентація (15–20 хв.)

Мета: розширити поінформованість учнів про їхні імена.

Рис. 1. Головна сторінка сайту <http://www.teach-help.com.ua/>

Ресурси і обладнання: мультимедійна дошка/проектор, ноутбук/комп'ютер, мультимедійна презентація. Можете заздалегідь знайти значення імен по кожному учню, або ж дати завдання учням дізнатися у своїх батьків значення їхніх імен (взяти інтерв'ю у своїх батьків на тему «Значення мого імені»). І на наступному занятті розповісти свою історію всьому класу). Мультимедійна презентація на тему «Таємниця наших імен», у презентації розміщений не тільки текст, а й картинка подана на web-сайті: <http://www.teach-help.com.ua/>. Міні-лекція виступає діалогом з учнями.

Хід проведення: Вчитель: «Шановні пасажири, ми з вами прибуваємо на станцію «Таємниця наших імен»» (після слів вчителя лунає звук потягу).

Вчитель: «У кожної людини є ім'я, дане йому при народженні. Кожне ім'я несе в собі певний сенс і, так чи інакше, впливає на характер людини». Після чого вчитель розповідає міні-лекцію з мультимедійної дошки.

Під час міні-лекції (діалогу з учнями) вчитель:

А чи знаєте ви історію свого імені?

Якщо хтось знає?! Розкажіть, будь-ласка, нам всім свою історію.

Вчитель по черзі зачитує значення імен учнів.

Вчитель: «Ім'я людини — це дар, який вона отримує при народженні. Кожне ім'я має свої особливі неповторні звуки. А як же звучать наші імена давайте послухаємо...».

4. Вправа «Звуки наших імен» (3–5 хв.)

Мета: сприяти усвідомленню учнями мелодійності і неповторності кожного імені.

Хід проведення: Вчитель пропонує учням тихо, а потім гучніше проговорити (проспівати) по складах ім'я кожного учня, так щоб кожне ім'я звучало мелодійно.

Вчитель: «Як гарно звучать наші імена».

5. Перегляд мультфільму Лунтик «Імя» (5–10 хв.)

Мета: створити атмосферу казки.

Ресурси і обладнання: мультимедійна дошка/проектор, ноутбук/комп'ютер, мультимедійна презентація. Мультфільм Лунтик «Імя», поданий на web-сайті: <http://www.teach-help.com.ua/>.

Хід проведення перегляду мультфільму: Вчитель: «А зараз ми з вами переглянемо мультфільм».

Запитання для обговорення мультфільму:

Як ви вважаєте, чи важко було головному герою мультфільму без імені?

Якщо важко, то чому?

Вчитель: «Чи доводилося вам коли небудь комусь давати ім'я? Людині, тварині, а можливо іграшкам?».

6. Вправа «Казкова тваринка» (5–10 хв.)

Мета: створити сприятливі умови для розвитку творчих здібностей, створити атмосферу казки.

Ресурси і обладнання: папір формату А-4 і фломастери/олівці (з розрахунком на кожного учня 1 аркуш паперу і 1 фломастер/олівець).

Хід проведення: Вчитель пропонує учням намалювати казкову уявну тваринку і, самостійно, дати їй ім'я. А, потім, по черзі, представити свою тваринку всім учням.

7. Перегляд мультфільму «Котёнок Гав» (5–10 хв.)

Мета: створити атмосферу казки.

Ресурси і обладнання: мультимедійна дошка/проектор, ноутбук/комп'ютер, мультимедійна презентація. Мультфільм «Котёнок Гав», поданий на web-сайті: <http://www.teach-help.com.ua/>.

Хід проведення: Вчитель: «А зараз ми з вами переглянемо мультфільм».

Запитання для обговорення мультфільму:

Як ви вважаєте, чи було важко кошеняті з його ім'ям Гав?

Якщо важко, то чому?

Вчитель: «Наші імена унікальні. Ім'я є оберегом для кожної людини і тварини на все її життя».

8. Вправа «М'яч чесності» (5–10 хв.)

Мета: підведення підсумків тренінгового заняття.

Ресурси і обладнання: «М'яч чесності». Можна взяти маленький м'ячик, або ж зробити кульку з паперу.

Хід проведення: Вчитель: «І на завершення нашої сьогоднішньої подорожі пропонуємо вам пограти в гру, яка називається «М'яч чесності». Вчитель пропонує учням сісти по колу, і по черзі висловитися за допомогою «М'яч чесності».

Запитання для обговорення заняття (станції):

Чи сподобалось вам наша подорож?

Якщо сподобалась, то чим?

Якщо не сподобалась, то чим?

Що вам найбільше запам'яталось з нашого сьогоднішньої подорожі?

Вчитель дякує учням за участь в тренінговому занятті (подорожі). Вчитель: «До нових зустрічей! До наступної подорожі!»

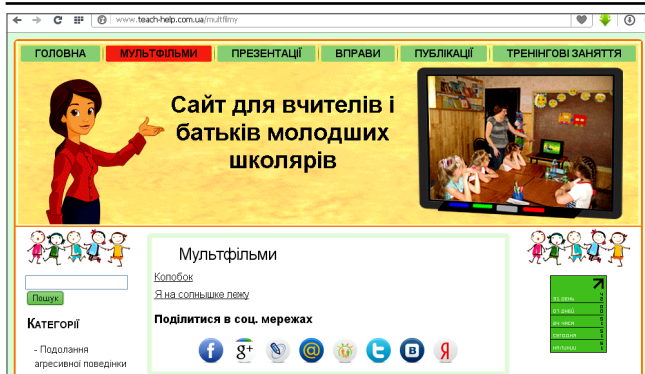

Рис. 2. Сторінка «Мультфільми» сайту <http://www.teach-help.com.ua/>

Заняття 2

Станція «Хто такі друзі і як з ними дружити?»

1. Вступне слово вчителя (5 хв.)

Мета: створити атмосферу казки.

Ресурси і обладнання: плакат/аплікація, на якому намальований/зображений потяг з вагончиками, який можна зробити власноруч, звук потягу МР3 файл. Зразок квитка та зразок потягу ви можете знайти на web-сайті: <http://www.teach-help.com.ua/>.

Хід проведення. Вчитель: «Доброго дня, діти, сьогодні ми з вами продовжуємо нашу подорож «Крайною здоров'я». Але для того щоб потрапити на потяг, ви пам'ятаєте, що нам потрібно мати? Правильно, кожен з нас повинен мати квиток, квитки продаються в касі — ціна квитка — одна посмішка» (вчитель дістає квитки і учні по черзі мають придбати собі квиток за посмішку). Після «купівлі» квитків діти сідають на свої місця. Вчитель: «Шановні пасажири, потяг відправляється в подорож «Крайною здоров'я» (після слів вчителя лунає звук потягу).

2. Вправа на активізацію «Дзеркальне відображення» (5–10 хв.)

Мета: активізувати увагу учнів, розвинути реакцію, увагу, почуття товариськості; сприяє зближенню групи та налагодженню позитивної атмосфери.

Хід проведення. Вчитель: «Давайте з вами пограємо в гру, яка називається «Доктор Завмри». Одна людина стає Доктором Завмри. Він торкається людей, і ті повинні завмерти в позі, у якій вони знаходилися в момент дотику. Вони стають «замороженими» і звільнити їх можуть учасники, що все ще вільно пересуваються, створивши дзеркальне відображення пози застиглою гравця.

3. Мультимедійна презентація (10–15 хв.)

Мета: розширити поінформованість учнів про поняття «дружба».

Ресурси і обладнання: мультимедійна дошка/проектор, ноутбук/комп'ютер, мультимедійна презентація.

Хід проведення. Вчитель: «Шановні пасажири, ми з вами прибуваємо на станцію «Хто такі друзі і як з ними дружити?» (після слів вчителя лунає звук потягу).

Вчитель: «Дружба — це дорогоцінний камінь, який важко знайти, але надто просто втратити. Для того щоб знайти справжнього друга, не достатньо одного дня. Інколи на це потрібні роки». Після чого вчитель розповідає міні-лекцію з мультимедійної дошки. Після 4-го слайду вчитель показує учням мультфільм «Про друзів».

4. Перегляд мультфільму «Про друзів» (5 хв.)

Мета: створити атмосферу казки.

Ресурси і обладнання: мультимедійна презентація на тему «Хто такі друзі і як з ними дружити?» подана на web-сайті: <http://www.teach-help.com.ua/>, у презентації розмішений не тільки текст, а і картинки. Міні-лекція виступає діалогом з учнями. Мультфільм «Про друзів» поданий на web-сайті: <http://www.teach-help.com.ua/>.

Хід проведення. Вчитель: «А зараз ми з вами переглянемо мультфільм «Про друзів».

Заяпитання для обговорення мультфільму:

Як ви вважаєте, чи потрібні людям друзі?

Якщо «так», то навіщо?

Якщо «ні», то чому?

Чи маєте ви друзів?

5. Вправа на активізацію (3–5 хв.)

Мета: підвищити настрій учасників.

Ресурси і обладнання: ноутбук/комп'ютер, мультимедійні колонки, МР3 мелодія. МР3 файл «Дружба крепкая», поданий на web-сайті: <http://www.teach-help.com.ua/>. Для того щоб учні вивчили слова можна програти пісеньку 2–3 рази.

Хід проведення. Вчитель: «А зараз давайте з вами посліваємо і потанцюємо під веселу пісеньку «Дружба крепкая».

6. Вправа «М'яч чесності» (5–10 хв.)

Мета: підведення підсумків тренінгового заняття.

Ресурси і обладнання: «М'яч чесності». Можна взяти маленький м'ячик, або ж зробити кульку з паперу.

Хід проведення. Вчитель: «І на завершення нашої сьогоднішньої подорожі пропоную вам пограти в гру, яка називається «М'яч чесності». Вчитель пропонує учням сісти по колу, і по черзі висловитися за допомогою «М'яча чесності».

Заяпитання для обговорення заняття:

Чи сподобалось вам наша подорож?

Якщо сподобалась, то чим?

Якщо не сподобалась, то чим?

Що вам найбільше запам'яталось з нашого сьогоднішньої подорожі?

Вчитель дякує учням за участь в тренінговому занятті (подорожі). Вчитель: «До нових зустрічей! До наступної подорожі!»

Всі тренінгові заняття, а також додатки до тренінгових занять: мультфільми, вправи та ін. можна знайти на нашому web-сайті за адресою: <http://www.teach-help.com.ua/>.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Проаналізувавши психолого-педагогічну літературу, визначено, що актуальною є проблема використання web-орієнтованих засобів у тренінгових заняттях для формування соціальної компетентності молодших школярів. Для часткового вирішення означеної проблеми було розроблено авторський комплекс тренінгових занять з використанням web-орієнтованих засобів, який має назву «Мандрівка Крайною здоров'я» та складається з десяти занять. Кожне заняття було апробовано з учнями молодших класів. Під час проведення занять варто звертати увагу на особливості класу/класів, у якому/яких проводяться тренінгові заняття. Також тренінгові заняття можна проводити як в комплексі, так і окремо ко-

жну вправу. Для вчителів та батьків молодших школярів було створено авторський web-сайт (за адресою: <http://www.teach-help.com.ua/>), на якому розміщені різноманітні матеріали (підбірка мультфільмів, вправи, мультимедійні презентації, публікації) щодо формування соціальної компетентності молодших школярів.

Важливою умовою ефективного використання потужних можливостей web-орієнтованих засобів є їх ретельний відбір з урахуванням вікових і психо-фізичних особливостей учнів. Вважаємо, що потрібно підвищувати кваліфікацію вчителів щодо використання web-орієнтованих засобів у навчально-виховному процесі початкової школи. З цією метою планується проведення навчальних семінарів-тренінгів для підвищення інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів щодо формування соціальної компетентності молодших школярів.

У подальших дослідженнях варто звернути увагу на використання вчителями і батьками web-орієнтованих мультиплікаційних ресурсів для формування соціальної компетентності молодших школярів.

* * *

Коваленко В. В. Использование WEB-ориентированных средств в тренинговых занятиях для формирования социальной компетентности младших школьников

Анотация. В публикации описано разновидности web-ориентированных средств, которые целесообразно применять учителям в работе с младшими школьниками. Определены преимущества использования учителями web-ориентированных средств во время проведения тренинговых занятий для формирования социальной компетентности младших школьников. Разработаны рекомендации по проведению тренинговых занятий для формирования социальной компетентности младших школьников.

Ключевые слова: web-ориентированные средства, тренинговые занятия, социальная компетентность, младшие школьники.

* * *

Kovalenko Valentina. The use of WEB-based applications in training lessons for the formation of social competence junior pupils

Annotation. In publication described types of web-oriented funds that appropriate to apply for teachers in working with junior pupils. Defined advantages of using a teachers web-oriented funds conducting of training sessions for the formation of social competence of junior pupils. Recommendations for conducting of training sessions for the formation of social competence of junior pupils.

Keywords: web-oriented funds, trainings, social competence, junior pupils.

Література

1. Биков В.Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія / В.Ю. Биков. — К. : Атіка, 2009. — 684 с.
2. Вайнола Р.Х. Технології соціально-педагогічної роботи. Курс лекцій для студентів спеціальності 6.010105 «Соціальна педагогіка». / Р.Х. Вайнола // — К. : КМПУ імені Б.Д. Гринченка, 2008. — 152 с.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний енциклопедичний словник / С.У. Гончаренко. — [Видання друге, доповнене й виправлене]. — Рівне : Волинські обереги, 2011. — 552 с.
4. Гончарова-Горяньська М.В. Соціальна компетентність: поняття, зміст, шляхи формування в дослідженнях зарубіжних авторів / М.В. Гончарова-Горяньська // Рідна школа. — 2004. — №7–8.
5. Гуржій А.М. Теоретичні напрями інформатизації загальноосвітніх навчальних закладів [Текст] / А.М. Гуржій // Педагогіч-

на і психологічна науки в Україні. Збірник наукових праць до 15-річчя АПН України у 5 томах. / Том 5. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. — К. : «Педагогічна думка», 2007. — 392 с.

6. Єрмаков І.Г. Педагогіка життєтворчості: орієнтири для ХХІ століття / І.Г. Єрмаков // Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: наук.-метод. зб. [ред. кол. Н. Софій (голова), І.Г. Єрмаков (керівн. авторськ. кол-ву і наук. ред.) та ін.]. — К. : Контекст, 2000. — С. 58–72.
7. Жалдак М.І. Система підготовки вчителя до використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчальному процесі / М.І. Жалдак // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання : збірник наукових праць / Міністерство освіти і науки України, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. — К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. — Вип. 11 (18). — С. 3–18.
8. Імбер В.І. Педагогічні умови застосування мультимедійних засобів навчання у підготовці майбутнього вчителя початкових класів : автореф. дис. на здобуття вчен. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / В.І. Імбер. — Вінниця, 2008. — 20 с.
9. Коломієць А.М. Теоретичні та методичні основи формування інформаційної культури майбутнього вчителя початкових класів : автореф. дис. на здобуття вчен. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / А.М. Коломієць. — К., 2008. — 45 с.
10. Коломієць Н.А. Дидактичні засади застосування інтерактивних методів навчання молодших школярів : автореф. дис. на здобуття вчен. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.09 «Теорія навчання» / Н.А. Коломієць. — К., 2009. — 20 с.
11. Лаврентьева Г.П. Психолого-педагогічні аспекти використання ІКТ в початковій школі [Електронний ресурс] / Г.П. Лаврентьева // Інформаційні технології і засоби навчання. — 2012. — №3 (29). — Режим доступу до журналу : <http://www.journal.iitta.gov.ua>.
12. Лещенко М.П. Педагогічна майстерність учителя в альтернативних формах навчання : дорога до дитячих сердець / М.П. Лещенко // Вісник Житомир. держ. ун-ту ім. Івана Франка, 2005. — №24. — С. 12–17.
13. Лещенко М.П. Колаборативний підхід до розвитку ІКТ-компетентностей учителів і учнів загальноосвітніх навчальних закладів Швеції [Електронний ресурс] / М.П. Лещенко, І.І. Капустян // Інформаційні технології і засоби навчання. — 2012. — №5 (31). — Режим доступу до журналу : <http://www.journal.iitta.gov.ua>.
14. Лепіхова Л.А. Значення соціально-психологічної компетентності в реалізації життєвих домагань [Текст] / Л.А. Лепіхова // Педагогіка і психологія : Науково-теоретичний та інформаційний журнал Академії педагогічних наук. — 2004. — №3. — С. 77–85.
15. Овчарук О.В. Розвиток інформаційно-комунікаційних компетентностей учнів засобами ІКТ [Електронний ресурс] / О.В. Овчарук // Інформаційні технології і засоби навчання. — 2012. — Том 32. — №6 (12). — 16 с. — Режим доступу : <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view>.
16. Петухова Л.Є. Теоретичні основи підготовки вчителів початкових класів в умовах інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища : монографія / Л.Є. Петухова. — Херсон : Айлант, 2007. — 200 с.
17. Сохань Л.В. Стилі життя : панорама змін / Л.В. Сохань — К., 2008. — 128 с.
18. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : Наук.-метод. посібн. / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. За ред. О.І. Пометун. — К. : Видавництво А.С.К., 2004. — 192 с.
19. Цветков В.В. Формирование социальной компетентности сельских школьников : автореф. дис. на получение учён. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / В.В. Цветков — Великий Новгород, 2002. — 23 с.
20. Чичук В.М. Стан проблеми підготовки вчителя до використання мультимедійних технологій у початкових класах / В.М. Чичук / Розвиток педагогічної науки в Україні і Польщі на початку ХХІ століття : зб. наук. праць. — Черкаси : Видавець Чабаненко Ю. А., 2011. — С. 722–727.